

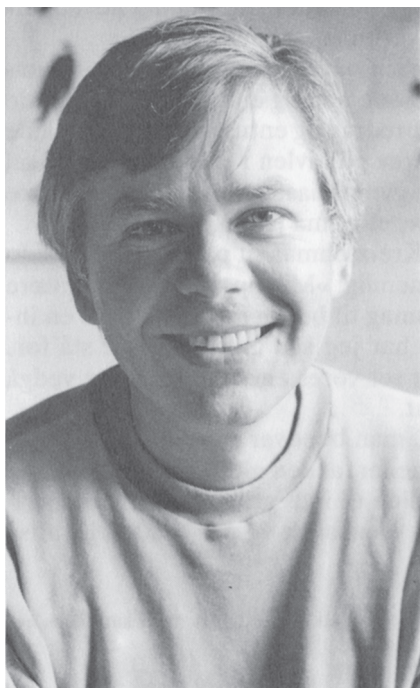
Omveje og genveje

– 6 historier om musik

Min bedste musikanalyse. Sådan lød den opgave, MODSPIL stillede en række musikere, musikpædagoger, komponister og forfattere. Bidragydere stod frit i valget af analytisk synsvinkel. Vi bad om analyser, som samtidig fortalte en »god historie« om et stykke yndlings-musik.

Vi bringer her de 6 artikler, som blev resultatet af opfordringen.

2 indlæg handler om Schuberts lied »Der Doppelgänger«. Det er ikke tilfældigt. Vi bad forfatteren Peter Kjærulff om at bruge sin klarhørings-evne på det værk, Orla Vinther valgte – for at få to forskellige historier om det samme stykke musik.

Stella by Starlight

– en beskrivelse af noget ubeskriveligt

Af Valdemar Lønsted

I sommeren 1985 var jeg på kursus i Paris og den franske hovedstad er trods sit forfald og sine hæslige moderniseringer stadig et spirituelt mekka, også fordi al-verdens kunstnere vælger at lægge deres vej forbi. Således befandt jeg mig pludselig i det store, grimme, prestigieuse Palais des Congrès for at opleve en aften med Keith Jarrett, Garry Peacock og Jack DeJohnette – en af tidens mest helstøbte kompagniskaber indenfor jazzen, repræsenterende den autonome, klassiske rytmegruppe: klaver, bas og trommer. De tre amerikanske musikere har i de senere år gjort en speciel indsats for jazzmusikkens vigtigste

arvegods, standardmelodien eller evergreen'en, og netop i deres versioner af disse melodier åbnes ørerne for den universelle rigdom, som findes i hvad man kunne kalde »The Great American Songbook«.

Herhjemme taler vi som bekendt om en sangskat som et veldefineret musikalsk nationalbruttoprodukt, tilsvarende Kingos, Brorsons, Ingemanns og Grundtvigs salmer som et enestående litterært fællesgods, svenskerne har deres skønhedsrige af mol-farvede folkemelodier, som vi misunder dem og amerikanernes bidrag til verdenskulturen må være de tusinder af populærme-

ludier, som er kommet til os siden radio-alderens begyndelse. De har haft en utrolig bærekraft udover døgnet og mange af dem blev indfanget af generationer af jazzmusikere, som har lutret og genskabt melodi og harmoni til personlige, kunstneriske udtryk. Prøv engang at lægge ører til følgende eksempler: »Falling In Love With Love«, »The Way You Look Tonight«, »All The Things You Are«, »In Love In Vain«, »Never Let Me Go«, »If I Should Loose You«, »I Fall In Love Too Easily«, »Too Young To Go Steady« – alle indspillet af nævnte trio. Vi har sikkert alle en række film kørende ind i hovedet og kan høre den let svulstige sanger croone sig afsted med armene skiftevis hist og pist – og alligevel er det stærke titler, som sagtens kunne være overskrifter for afgørende erfaringer i vort personlige liv. Men hovedsagen er melodierne og de har måske ved deres bundethed til enkle, banale følelser fået et tidløst præg, ligesom salmerne, den danske sang og den svenske folkelmelodi.

Ved koncerten var der ét nummer, som specielt fangede mig: *Stella By Starlight*. Det ramte dybt og det huskede jeg lang tid efter. Tilfældet vil så, at koncerten blev optaget til senere pladeudgivelse og året efter kunne jeg så genopleve mødet med disse 10 guddommelige minutter, hvilket jeg så skal prøve at beskrive lidt nærmere. *Stella By Starlight* er en standard som især Miles Davis har gjort til en sjælden smuk juvel i jazzrepertoiret. Når man betragter melodien på noder er det som

noder fjernet af
copyrightmæssige hensyn

Node fra »The Real Book«.

at stå overfor en tegning i fuldendt balance, en stadig vekslen mellem hvilende og gående nodeværdier som stiger målbevidst til et toppunkt for igen at falde jævnt til ro i omtrent samme leje som udgangstonen – en himmelhvælvning der åbner sig for vore øjne med forskellige fixstjerner undervejs som støttepunkter for vores orientering. Men ét er melodisk arkitektur, noget andet er de harmoniske søjler som bærer konstruktionen. Hver takt har sin akkord, nogle endog to, og hvis man prøver at placere meloditonen ovenpå den tilhørende akkord angivet med becifring, høres for det meste nogle meget sammensatte klange, såkaldt udvidede akkorder, hvor melodien ligger i det yderste register. Virkningen er magisk, hver søjle er mættet med skønhed, mindende om den romantiske musiks uendeligt nuancerede farvepalet – melodien får faktisk først rigtig mening i kraft af harmonierne. På det funktionelle plan udgør disse også et fascinerende, fremadskridende mønster: først bop-musikkens velkendte II-V modul, men her placeret i et andet tonalt centrum, og så en lang kvintskridtsekvens med små udflugter og ombytninger, genkendelighed og overraskelser hånd i hånd. En egentlig tonal hjemkomst, nemlig B-dur, kommer først i de sidste takter.

Jeg opsøgte af nysgerrighed de forlængst glemte ord til denne sang og fik følgende at vide:

The song a robin sings, through years of endless springs. The murmur of a brook at eventide that ripples by a nook

where two lovers hide. A great symphonic theme, that's Stella by Starlight and not a dream. My heart and I agree, she's everything on earth to me.

(*Ripple* betyder også at stige og falde om en melodi).

Og det kan man så inddrage i sin egen oplevelse af musikken, om man vil. En forudsætning for den er teksten under alle omstændigheder. Mange tilhørere vil sidde med sådanne erfaringer og andre lige så relevante, som jeg har ridset op i det foregående – for mig er de vigtige som deltager i lytteprocessen. Pianisten Duke Jordan har sagt, at man skal kende en melodi til bunds før end man kan begynde at improvisere over den. Det samme gælder os modtagere: man står sig godt ved at være lidt forberedt.

Og nu omsider til Keith Jarretts *Stella*. Det begynder med en lang soloklaver-introduktion. Vi ved ikke hvor vi er henne i verden med de første akkorder i venstre hånd og den søgende, pejlede højre hånd, men pludselig dukker et melodifragment op af klangdisen, fortættet men genkendeligt og derefter er vi på fast grund et kort stykke tid. Alligevel spiller Jarrett rundt omkring melodiliniene som ført af en kraftfuld strømmende spiralenergi. Hans ideer antager nye former, fjerner sig fra *Stella*, stadigt skiftende sprøde dissonansakkorder ledsager en fabulerende højrehånd som igen dubleres af hans velkendte »moaning obligato« (nynnen og stønnen). Det bliver til en uendelig melodi som har stofflighed med *Stella* samtidig med at den opdyr-

ker nyt land, følger sin immanente logik, en koncentrationsproces før det egentlige afsæt skal tages. I tre minutter og tyve sekunder venter vi i frydefuld forventning og så – pludselig begynder melodien at folde sig ud, bassen og trommerne slutter sig umærkeligt til, man havde næsten glemt deres tilstedeværelse: dette er simpelthen en udfrielse, som at springe ud fra Eiffeltårnet og så kunne beherske rummet i faldet.

Der er nu trukket en magisk cirkel omkring disse tre musikere – de kommunikerer telepatisk og afsøger vejen gennem stjerneteltet intuitivt og i perfekt harmoni. Klaveret genføder melodien, bassen støtter og tager til genmæle med beherskede rytmiske figurer og whiskerne tilfører kattesmidt impuls og energistrømme med nærmest frirytmsk spil på alle trommer og bækkener. Hver musiker har sin klare identitet og sammen skaber de en helt ny. Klaveret tager nu tæten i de næste fem kor (d.v.s. gennemspilninger af melodiens samlede antal takter og dertilhørende harmonier). Der kommer mere fart i den åbenbart helt utrættelige højre hånd, jazzen mærkes for alvor med bop-lignende passagespil og sekvenser, bassen øger afstanden mellem instrumentets poler, trommespillet forvandles til 4/4 swing med stikker og stadig supplerende med et udsøgt klangorgie på bækkenerne. Stigning på stigning i intensitet, stønnen fra Jarrett, stadige afprøvninger af de uendelige muligheder man har som musiker på det bevidsthedsniveau. Helt symbolsk ender klaversoloen efterhånden i in-

strumentets højeste leje, som efter lang tids rejse endelig at nå udsigtspunktet, og så må han hvile. Bassen tager over i en atypisk soloform. Normalt lader jazzmusikerne mere eller mindre bevidstløst soloerne gå på skift i en traditionel rækkefølge, her er det nærmest en dialog mellem bas og klaver, afspændt, ingen show-off, hvor musikken efterhånden mister sin udfarende energi, falder til ro i et intenst samspil på tre rytmisk forskudte planer. Det hele er lige ved at gå i stå, men så dukker Stella op igen, smukkere end nogensinde, i en forandret melodisk og klanglig iklædning (åh, dette sublime, tyste cymbal-univers). Alle er klar over at der nu skal tages afsked, melodien føres på endnu nogle afveje for at udsætte smerten lidt endnu og det er fuldstændig indlysende, at klaveret må tildele sig selv et lille efterspil som munder ud i nogle nedadgående akkordforbindelser med mindelser om den klassiske musik fra de første årtier af dette århundrede. Som punktum, et helt sakralt kvartforudhold – bogen lukkes i med et møt, dybt tilfredsstillt suk.

Dette var altså forsøget på at beskrive det ubeskrivelige, det kunne gøres kortere og længere, formålet med denne analyse har udelukkende været at dele en oplevelse med andre og at tilskynde dem til selv at opsøge kilden og måske finde en Stella, der svarer til beskrivelsen.

Standards Live (optaget 2.7.85).

Keith Jarrett (klaver), Gary Peacock (bas), Jack DeJohnette (trommer).

ECM 1317 LP 827 827-1.

Omslaget til »Standards live«, m. en tegning af Franz Kafka.

